

УДК 37.013.77

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

К.О.Соцький

У статті проаналізовано сутність готовності студента медичного коледжу до професійного саморозвитку, яку визначено складним інтеграційним особистісним утворенням, що являє собою комплекс індивідуально-психологічних особливостей особистості майбутнього фахівця, котрі визначають успішність діяльності щодо саморозвитку й характеризують суб'єктну позицію студента в цьому процесі в єдності мотиваційного, когнітивного, процесуального й вольового компонентів.

Обґрунтовано педагогічні умови формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку.

Ключові слова: *готовність до саморозвитку, коледж, медичний працівник, педагогічні умови, професійний саморозвиток.*

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF READINESS OF STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES TO PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT

К.О.Sotskyy

Summary. The article defines the essence of professional self-identity. Ready student of medical college to professional self-defined as a complex integration personality formation, complex individual psychological characteristics of future professional that determine the success of the self-regarding and describing subjective attitude of the student in the process of unity in motivation (interest in self-development, personal self-importance, recognized the need for self-development), cognitive (knowledge of technology and professional self-development stages), procedural (the ability to develop a program of self-ownership of the means of self-understanding of the process and the result of self-forecast of further self-development) and volitional (the necessary strong-willed personality traits) components.

Grounded pedagogical conditions of readiness of students of medical college to professional self-development, namely: motivation of students to continuous professional self-development and self-improvement during the study of psychological disciplines; student learning effect, methods and techniques of self-development; self-organization of teaching and learning of students; implementation of personally oriented technologies, methods and techniques of training aimed at developing strong-willed personality traits student.

Keywords: *readiness to self-develop, college, future physicians of middle link, pedagogical conditions, professional self-development.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування освіти в Україні, наближення її до європейських стандартів актуалізується й проблема вдосконалення змісту підготовки фахівців медичної галузі. Медична освіта за своїм призначенням покликана здійснювати підготовку компетентного фахівця, спроможного як забезпечувати надання належних медичних послуг, так і підвищувати якість охорони здоров'я загалом. Основною причиною, що зумовлює необхідність перетворень у медичних коледжах, є реформа всієї системи охорони здоров'я, яка вимагає відповідної переорієнтації в системі підготовки фахівців.

Наші спостереження показали, що в професійному становленні майбутнього медичного працівника як суб'єкта саморозвитку існує суперечність між потребою в саморозвитку та несформованою здатністю до здійснення цього процесу. При вираженому інтересі до власної особистості і питань саморозвитку в студентів коледжу немає відповідних знань, практичного досвіду, навичок саморозвитку.

Причинами цього, услід за В. Андрєєвим, вважаємо наявність труднощів і бар'єрів, що перешкоджають саморозвитку особистості, зокрема: нездатність мобілізуватися, лінощі; незнання прийомів, методів, засобів саморозвитку; відсутність здібностей доводити почату справу до кінця; відсутність реальних умов для саморозвитку (занять за інтересами, секцій, студій); відсутність ідеалу; вчителі не стимулюють творчий саморозвиток учнів; відсутність підтримки з боку однолітків; відсутність віри в себе, у власні сили; погане знання себе, своїх сильних і слабких якостей; відсутність необхідної літератури щодо саморозвитку; відсутність друга (подруги), з ким можна було б порадитися [1].

Тому формування готовності студентів медичних коледжів до неперервного професійного саморозвитку є актуальною проблемою професійної медичної освіти. Отже, у медичних коледжах необхідно створювати педагогічні умови, котрі забезпечували б формування готовності студентів до професійного саморозвитку. Для їх визначення потрібно з'ясувати психолого-педагогічні характеристики професійного саморозвитку фахівця медичної галузі.

Аналіз наявних досліджень. Проблема саморозвитку особистості досить містка й неоднозначна. Її

понятійний базис знаходиться на перетині сфер педагогіки, філософії, психології, фізіології. Теоретичними основами для визначення сутності професійного саморозвитку є концепції антропологічного й гуманістичного напрямів філософії, психології та педагогіки.

У вітчизняній і зарубіжній педагогіці та психології накопичено досить багато ідей і положень, які лежать в основі проблеми саморозвитку особистості. Для нашого дослідження визначальне значення мають праці педагогів (Ю.Бабанський, В.Давидов, Д.Ельконін, О.Романовський, В.Сластьонін та ін.) і психологів (Л.Виготський, Н.Гальперін, О.Леонтьєв, В. Петровський, В.Рибалка, С.Рубінштейн, В.Семиченко та ін.). Значний внесок у розробку окремих аспектів проблеми здійснили А.Андрєєв, П.Каптерєв, Л.Рувінський, А.Кочетов та ін. Із сучасних зарубіжних педагогів і психологів, які займалися проблемою саморозвитку, слід відзначити Р.Бернса, Е.Еріксона, Г.Крайга, Д.Майєрса, Ф.Раїса, К.Роджерса, Х.Рашмідта та ін.

Нині в науці простежується значний інтерес до важливого відкриття гуманістичної психології та педагогіки – концепції самоактуалізації та самореалізації особистості. Ці теорії суттєво трансформують уявлення про рушійні сили та механізми розвитку людини, про механізми формування особистості в педагогічному процесі.

Професійний саморозвиток – це система роботи над собою, що спрямована на самопізнання, самосприйняття й самоприйняття себе, розвиток своїх сильних особистісних професійно значущих сторін, які забезпечують досягнення ефективності в навчанні та успішну професійну самореалізацію в майбутньому. Професійно-особистісний розвиток студента медичного коледжу відбувається завдяки внутрішньо-особистісним змінам у системі цінностей і потреб, самосприйнятті себе, розвитку своїх сильних професійно значущих сторін (здібностей, якостей, рис характеру), необхідних для успішної професійної діяльності й самореалізації як успішного медика.

Професійний саморозвиток науковцями нині визначений як специфічний вид професійної діяльності фахівців, як невід'ємний компонент їхньої професійної підготовки й перепідготовки. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця є результатом його усвідомленої взаємодії з конкретним соціальним середовищем, у процесі якої студент реалізує потреби в розвитку в себе таких якостей і компетенцій, що забезпечать успіх у його професійній діяльності.

Невирішені аспекти проблеми. На етапі професійної підготовки закладаються істотні передумови відповідального ставлення до майбутньої діяльності, потреби в досягненні професійної майстерності, формування професійно важливих якостей і професійної самосвідомості особистості. У той самий час практика показує, що професійна самосвідомість у випускників коледжів сформована на низькому рівні, у них слабо розвинена потреба в саморозвитку, не сформовані прийоми самопізнання, самовиховання та самоосвіти.

Мета статті – визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У професійній підготовці майбутніх фахівців найкращих результатів готовності до професійного саморозвитку можна досягти лише в тому випадку, якщо для цього створені оптимальні педагогічні умови, тобто педагогічні обставини, які сприяють або протидіють прояву педагогічних закономірностей.

У педагогічній і психологічній літературі є різні підходи до класифікації педагогічних умов. Зокрема, В. Смирнов поділяє педагогічні умови на об'єктивні та суб'єктивні. До суб'єктивних умов автор відносить наявність у суб'єкта діяльності вираженої потреби й стійких мотивів її здійснення, ухвалення ним мети й програми діяльності, досвід організації та здійснення діяльності – теоретична підготовленість, сформованість умінь і навичок планування, виконання практичних дій і операцій; відповідність змісту й характеру діяльності індивідуальним особливостям суб'єкта; емоційно-психологічний і фізичний стан суб'єкта діяльності.

До групи об'єктивних віднесені організаційні, середовищні та ресурсні умови. Організаційні й середовищні включають переконливе мотивування й чітку постановку мети діяльності, раціональне планування, організацію контролю, об'єктивне оцінювання, сприятливий етично-психологічний клімат у студентській групі, відповідні прийнятим нормам виробничо-побутові та санітарно-гігієнічні умови діяльності тощо. До ресурсних умов належать матеріально-технічне забезпечення діяльності: інструменти, пристосування, матеріали, організація робочого місця; інформаційне забезпечення діяльності; кадрове забезпечення діяльності: компетентні керівники й організатори.

Спробуємо визначити, які саме педагогічні умови потрібно створити в медичному коледжі, щоб сприяти організації професійного саморозвитку студентів.

Професійний саморозвиток базується на досить складній системі мотивів і обумовлений різними джерелами активності. Рушійною силою й провідним джерелом розвитку фахівця є потреба в самозміні й самовдосконаленні, що зумовлена суперечностями між мотивами власної професійної діяльності й метою її

виконання в оновлених умовах. Забезпечити зрушення мотиву на мету – значить викликати дійсну потребу в саморозвитку. Продуктивність професійного саморозвитку багато в чому залежить від сили й структури професійної мотивації.

Тому першою педагогічною умовою формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку визначаємо мотивацію студентів до неперервного професійного саморозвитку та самовдосконалення під час вивчення психологічних дисциплін. Реалізація цієї педагогічної умови забезпечує формування мотиваційного компонента готовності до професійного саморозвитку.

Наступним напрямом ефективного впливу на процес розвитку мотивації професійного самовдосконалення є формування в майбутніх медичних фахівців середньої ланки міцних знань, умінь і навичок щодо професійного самовдосконалення. У бесідах зі студентами було з'ясовано, що вони в найзагальнішій формі уявляють суть професійного самовдосконалення, абсолютно не знають його психологічних механізмів. Практика підтверджує, що вихід на високий рівень мотивації професійного самовдосконалення блокується переважно з таких причин:

- а) незнання психологічних механізмів самосвідомості;
- б) незнання змісту, структури й логіки процесу професійного самовдосконалення;
- в) незнання основних методів і прийомів самовдосконалення;
- г) психологічній невідповідності, боязні новизни, критики, труднощів у розвитку своєї особистості;
- д) відсутність досвіду в розв'язанні конкретних завдань особистісного самовдосконалення.

Тому другою педагогічною умовою формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку визначаємо навчання студентів суті, методам і технологіям саморозвитку. Реалізацію цієї умови в медичному коледжі забезпечує когнітивний компонент готовності до професійного саморозвитку.

Основною якістю, що визначає готовність особистості до саморозвитку, вважаємо самостійність, оскільки саме вона є передумовою ефективності індивідуального пізнання, спрямованого на розширення фонду знань фахівця, збагачення досвіду професійної діяльності, розвитку критичного й аналітичного мислення, рефлексії, творчих умінь, пізнавальної компетентності.

Узагальнення наукових позицій щодо впливу самостійної роботи студентів на їхній саморозвиток дозволяє дійти висновку, що завдяки систематичній організації СРС можна досягти таких результатів: оволодіння студентами системою фахово орієнтованих знань; розвиток розумових операцій; набуття рефлексивних умінь; оволодіння методами наукового пізнання, що забезпечують ефективність професійної діяльності; формування потреби в збагаченні власних знань; виховання самостійності як риси характеру; розвиток мотивації самостійної навчальної діяльності [3, с.118]. Тому третьою педагогічною умовою формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку визначаємо організацію самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Процес саморозвитку дає можливість кожному студенту спиратися на його здібності, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід, можливість реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності. В умовах навчання відбувається становлення та розвиток таких важливих якостей особистості, як рефлексивність, спонтанність, критичність мислення, вміння працювати з інформацією, спілкуватися та нести відповідальність за наслідки власних дій. Проте розвиток таких якостей, як наполегливість, прагнення успіху, самоорганізованість, комунікабельність можна розвинути в студента лише за умови використання в навчально-виховному процесі спеціальних особистісно орієнтованих методів, прийомів і технологій навчання.

Орієнтація на особистість у педагогічній науці насамперед пов'язана з розробкою способів реалізації особистісно орієнтованих цілей навчання та виховання, розробкою та обґрунтуванням змісту й методів, які відповідають цим цілям, зміною стилю педагогічного спілкування, заохоченням до самостійності, формуванням прагнення до індивідуальних інтелектуальних зусиль. В основі особистісно орієнтованої взаємодії викладача зі студентом – демократичні принципи співжиття, гармонійне поєднання вимогливості та довіри. Така взаємодія відбувається на основі співробітництва й співтворчості, ґрунтується на розумінні, прийнятті та повазі до особистості студента, породжує в нього впевненість у собі та особистісну значущість, що допомагають долати життєві труднощі, здійснюють стимулюючий вплив на його пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, суспільно-гуманістичну та інші види діяльності [2, с.105]. Тільки в особистісно орієнтованій суб'єкт-суб'єктній взаємодії студент сприймає організацію навчально-виховного процесу як систему особистісно значущих для нього подій, розв'язання життєво важливих проблем, особистісне самоствердження на позитивній духовно-правовій основі [5, с.89-90]. Визначаючи мету й завдання особистісно-орієнтованого навчання, зазначимо, що це процес психолого-педагогічної допомоги студенту в становленні його "суб'єктності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвого самовизначення" [4, с.275].

Тому очевидно, що четвертою умовою формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку може стати впровадження особистісно орієнтованих технологій, методів і прийомів навчання, спрямованих на розвиток вольових якостей особистості студента. Забезпечення цієї умови в навчальному процесі формує вольовий компонент готовності студента до саморозвитку.

Отже, готовність студента медичного коледжу до професійного саморозвитку – складне інтеграційне особистісне утворення, комплекс індивідуально-психологічних особливостей особистості майбутнього фахівця, що визначають успішність діяльності у напрямі саморозвитку й характеризують суб'єктну позицію студента в цьому процесі в єдності мотиваційного (інтерес до саморозвитку, особиста значущість саморозвитку, усвідомлена потреба в саморозвитку), когнітивного (знання технологій та етапів професійного саморозвитку), процесуального (уміння розробляти програму саморозвитку, володіння засобами саморозвитку, усвідомлення процесу й результату саморозвитку, прогноз подальшого саморозвитку) і вольового (наявність необхідних вольових якостей особистості) компонентів.

Вважаємо, що формування зазначених компонентів готовності студента медичного коледжу до професійного саморозвитку буде ефективним за дотримання обґрунтованих вище педагогічних умов. Тому до напрямів подальших досліджень відносимо експериментальну перевірку ефективності впливу визначених нами педагогічних умов на формування готовності студентів медичного коледжу до професійного саморозвитку.

Література

1. Андреев В.И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития. – 2-е изд. / Андреев В.И. – Казань: Центр инновационных технологий, 2000. – 608 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / Бех І. Д. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
3. Князян М. А. Проблема формування самостійності молодшого медичного персоналу в процесі професійної підготовки / Князян М. А. //Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : ПНПУ, 2014. – С.115-119.
4. Пехота О. М. Особистісно орієнтована освіта і технології / О. М. Пехота// Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія /За ред.І.А.Зязюна. – К.: Видавництво Віпол, 2000. – С.274-297.
5. Тимошук Н. С. Особистісно орієнтоване виховання старшокласників у процесі позакласної роботи. / Н. С. Тимошук. – Рівне: Волинські обереги, 2004. – 281 с.